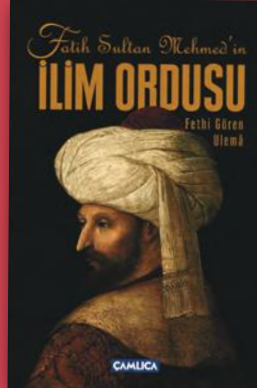
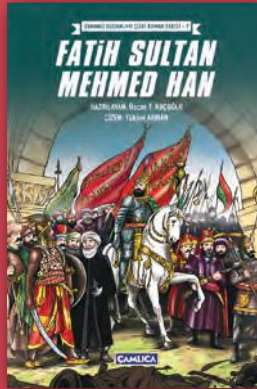
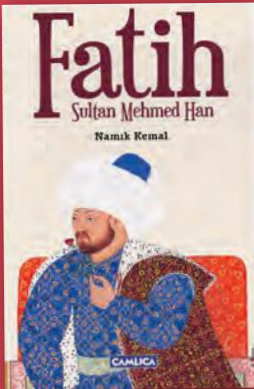

İstanbul'un Fethini Farklı Yönleriyle Okuyun!

“Lâla! Gece gündüz hayâl ettiğim tek şey, İstanbul'un fethidir.”

Fatih Sultan Mehmed Han

Çamlıca Kitap mağazalarında ve
www.camlicakitap.com'da

çamlıca < kitap

Uç Beyliğinden Cihan Devletine

600 YILLIK BİR MEDENİYETİN TARİHİ

- Her seviyeye uygun, sade ve akıcı bir dil
- Arşiv belgeleri, gravürler, resimler, fotoğraf ve haritalar
- Tarihi menkıbelerle akılda kalıcı anlatım
- Padişahlar ve valide sultanların hayatları, şahsiyetleri ve hizmetleri
- Her padişah devrinin meşhur devlet ve ilim adamları
- Vesikalara dayalı tarihi gerçekler
- Zengin kaynak kullanımı

Özel Kutusuyla

Çamlıca Kitap mağazaları ve
www.camlicakitap.com'da!

ÇAMLICA

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
MAYIS 2024 - SAYI 189

YAYINCI
ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları DR. SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAİL GÜR - MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicalibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI

Çamlıca Basım Yayın

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

AVRUPA (ALMANYA)

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90
www.camlicakitap.de / abone@camlicakitap.de

AVRUPA (HOLLANDA)

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland / info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan reklamların her türlü mesuliyeti, sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLIÇA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 18

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

f i x v / yedikitadergisi

Yeni bir okuma deneyimi için
dijital sayılarımız
Çamlıca Kitap uygulamasında

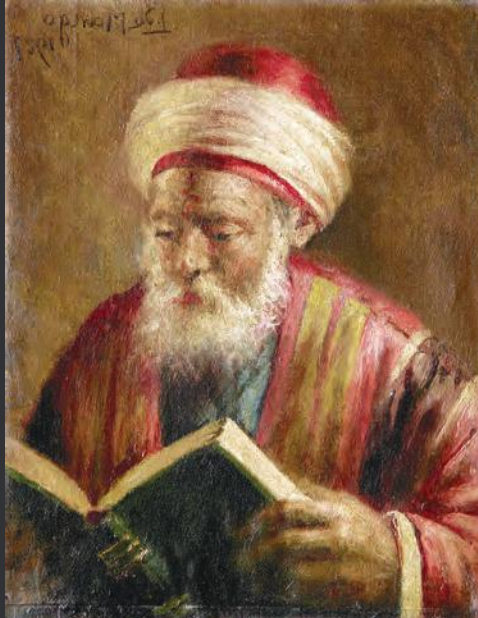
Yedikitadan...

i

İlk Müslümanlara ve aynı zamanda ilk mühtedilere şahitlik etmiş Asr-ı Saadet'ten bugüne yaşanagelmış ve bundan sonra da yaşanacak bir hadise olarak ihtida, pek çok farklı sebebe bağlıdır. Necaşi için, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) mektubu; Hz. Ömer (r.a.) için, işittiği âyet-i

kerîmeler; Mısır, Horasan, Mâverâünnehir ve Sind bölgelerindeki kitleler için, Ömer bin Abdülaziz'in gayretleri; Tabip Panayota için, şahit olduğu bazı adaletsizlikler; devşirmeler için, sistemin kendisi; Hıristiyan Balkan köylüsü için, kâh bir gazi kâh bir derviş; Çinli tüccar için, dürüst Müslüman tacir... Hidayet için bir vesile hep olmuş tarih boyunca. Bu ayki dosyamızı Osmanlı mühtedilerine ayırdık. Osmanlı sosyal hayatında ihtidanın yerini, yeni Müslümanların karşılaşılabilecekleri olumlu/olumsuz muhtemel durumları, Müslüman ahali ve devlet

tarafından kendilerine nasıl sahip çıkıldığı, küçük mühtedilerin haklarının nasıl korunduğu gibi konular ve Devlet-i Aliyye'ye hizmeti geçmiş meşhur mühtedilerden bazılarının kısa hayat hikâyeleri, dosyamızın detaylarını oluşturuyor. İstifadeler diler, İstanbul'un fethinin 571. yılını tebrik ederiz.

içinde

MAYIS 2024
sayı

189

28-56

**ASLA DÖNÜŞ
İHTİDA**

DOÇ. DR. MUSTAFA BORAN

**MÜHTEĞİ BİR BABA
VE İKİ KIZI**

PROF. DR. AHMET KÖÇ

**OSMANLI SOSYAL
HAYATINDA İHTİDA**

PROF. DR. EFKAN UZUN

**OSMANLI'YA
HİZMET ETMİŞ
MEŞHUR
MÜHTEĐİLER**

SALİH ÇAVDIR

ekiler

6
AYIN GÜNÜ
MEHMED ŞEVKİ

8
YAZIHANE
"ONLARA, YANILDIKLARINI
GÖSTERELİM!"

10
İFO
KUTLU FETİH
İSTANBUL 1453
VEYSEL SEKMEN

12
İSTANBUL'UN İLK DARPHANESİ
ŞİMDİLERDE KÜTÜPHANE
YASİN ODABAŞI

18
BİR DEDE ÜÇ MAHALLE
ASAF KEREM

20
GEÇER AKÇE ÜÇ KÂĞIDA
DEĞİŞİLİR Mİ?
DOÇ. DR. AHMET N. ÖZDAL

57
BERCESTE

58
ÂNIN HİKÂYESİ
BİR CENAZE DOKUZ KRAL
TUNA SER

60
İKİ ÜLKELİ KASABA
BAARLE
SÜLEYMAN SERHAT SARIKAYA

68
TARİH AMBARI
MUSTAFA DEDELER

70
ORTA ÇAĞ'DA
HEKİMLERİN BAŞUCU
ESERLERİ AKRÂBÂZİN
YUSUF YILMAZ

76
TESTGÂH
İSTANBULLU OLMAK
AHMET SARBAY

78
BULMACA
SELMAN ASLAN

ayın günü

ayın günü

23 Mayıs

1040

• 961

Oğuzların Kınık boyuna mensup Selçuk Bey, Subaşı (ordu komutanı) olarak görev yaptığı Oğuz Yabgu Devleti'nin başşehri Yenikent'i terk ederek, Mâverâünnehir'deki Cend şehrine göç etti. Selçuk Bey, burada maiyeti ile birlikte İslâm'la müşerref oldu.

• 1007

Selçuk Bey vefat etti. Ailenin başına, oğlu Arslan Yabgu geçti. Bu tarihlerde Selçukoğulları, Cend bölgesini bırakarak Buhara bölgesine geçmeye başladılar.

• 1032

Selçukluların giderek güçlenmesi, Gaznelileri endişelendirmişti. Hile ile Semerkant'a getirilen Arslan Yabgu, burada tutuklanarak Hindistan'daki Kalincâr Kalesi'nde hapsedildi ve burada vefat etti.

• 1035

Arslan Yabgu'nun vefatıyla Selçuklu ailesinin başına Selçuk Bey'in torunları Tuğrul ve Çağrı Beyler geçmişti. Kendilerine yeni topraklar arayan Selçuklular, Ceyhun'u geçerek Horasan bölgesine geldiler. Gazneli Sultan Mesud'un üzerlerine gönderdiği orduyu, Nesâ Muharebesi'nde mağlup ederek Dihistan, Ferave ve Nesâ'yı elde ettiler.

Selçukoğulları, Dandanakan'da Gaznelileri Mağlup Etti 23 Mayıs 1040

• 1038

Selçuklu ilerleyişini durdurmak için gelen Gazneli ordusu, Serahs yakınlarındaki Talhâb adlı yerde mağlup edildi. Çağrı Bey Merv'i, Tuğrul Bey Nîşâbur'u, Mûsâ Yabgu Serahs'ı aldı.

• 1039

Sultan Mesud, Selçukluların faaliyetlerine son vermek için 300 fille donatılmış 50 bin süvari ve piyadeden oluşan büyük bir ordunun başında Gazne'den Belh'e geldi. Belh civarında Çağrı Bey'i yendikten sonra bütün kuvvetlerini toplayarak, Selçuklular üzerine yürüme kararı aldı.

• 23 Mayıs 1040

Kışı Nîşâbur'da geçiren Sultan Mesud, Selçuklulara kesin bir darbe indirip onları Horasan'dan atmakta kararlıydı. Bunu gerçekleştirmek için Tûs ve Serahs yönünde harekete geçti. Bu kadar büyük bir orduyu doğrudan mağlup edemeyeceklerini bilen Selçuklular, yol üzerindeki su kuyularını tahrip ederek Gazneli ordusunu susuz bıraktılar. Nitekim su ihtiyacını gidermek için Merv yakınlarındaki suları bol olan Dandanakan'a doğru yön değiştirip ilerleyen Gazneli ordusu, Selçukluların nihai saldırısı ile dağılarak bozguna uğradı. Bu zaferle resmen devlet hâline gelen Selçuklular, Tuğrul Bey'i sultan ilân ederek civardaki hükümdarlara fetihnâmeler gönderdiler.

MAYIS'TA BAŞKA NE OLDU?

4 Mayıs 672: Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a.) Hazretleri vefat etti.

10 Mayıs 1799: Napolyon Bonapart, Akka'da mağlup edildi.

14 Mayıs 1560: Osmanlı donanması, Cerbe'de Birleşik Haçlı donanmasını mağlup etti.

29 Mayıs 1453: İstanbul fethedildi.

“ yazıhane ”

“ONLARA, YANILDIKLARINI GÖSTERELİM!”

Fatih Sultan Mehmed Han-1453

İstanbul fatihi Sultan Mehmed, kuşatma hazırlıkları sırasında, Edirne sarayındaki Dîvân'da, fetih askerini sevk ve idare etmekle vazifeli kumandanlarını toplandı. Azim, sebat ve gayret timsali genç padişah, onlara çok veciz ve teşvik edici bir konuşma yaptı...

Ey benim namlı ve sadık kumandanlarım! Tarife hacet yoktur ki şimdi sahip olduğumuz şu devlet ve memleket, nice gayretler ve büyük tehlikeler ile kazanılıp ecdadımızın koruyucu elleri altında babadan oğula geçerek nihayet bize nasip olmuştur. Sizlerin yaşlı olanlarımız bu savaşların birçoğunu ya şahsen biliyorsunuz yahut bu savaşlara bizzat katıldınız. Genç olanlarımız da bunları büyüklerinizden duyarak öğrendiniz. Bu mücadeleler, tarihleri eski olmayıp daha dünkü şeyler olduğundan, bizzat savaşa katılanlardan öğrenilmiş, kesin bilgilere dayanmaktadır.

Bu gelişmeleri yakından izleyenlerin çok iyi bildiği gibi, dün denecek kadar yakın bir zaman içerisinde, [devletimize karşı] isyan ve inat içerisinde olan birçok kale ve sur, bizden önceki değerli atalarımızın hücumları ile yerle bir edilmiş; toprakları bu kahramanların kanlarıyla sulanmıştır. [Bunları gerçekleştiren] O yiğitler bugün ebedî âleme göçmüşler, ancak şanlı isimleri ve kahramanlıkları vicdanlarımızda ve gönlümüzde canlılığını korumaktadır. Yüreklere korkudan arınmış ve yüce duygularla dolmuş olan atalarımız, en müthiş tehlikelere göğüslerini gererek; “Sabır ve sebat, başarı ve kurtuluşu getirir.” sözüne uyarak gayret ve sıkı duruşları, büyük hedefleri izlemeleri sayesinde az güçle çok iş başarmışlar, küçük başlangıçlarla büyük sonuçlar elde etmişlerdir. Yüce isimleri takdire layık olup gayret ve fedakârlıklarının derecesi ise başarıları ile kolayca anlaşılacaktır. Atalarımız, Anadolu şehirlerini [hatta Rumeli topraklarını] fethetmeyi, daha hareketlerinin başında, güç

ve kabiliyetleri çok az olduğu zamanlarda düşündüler; küikreyen soylu atalarını bütün Asya ve Avrupa’da gezdirmek ümidini taşıdılar. [Pekâlâ] Bu ümit ve düşüncelerinde yanıldılar mı? Hayır! Az [sayıdaki] kuvvetleri, ancak kahraman hücumları ile Çukurova ve Toros dağlarının eteklerinden kopup gelen kurtarıcı çekirdek [güç], şimdi Menteşe, Teke ve [Afyon] Karahisar topraklarını, Saruhan, Aydın ve Karesi bölgelerini, İzmir sahillerini, Eski Yunan medeniyetinin parçaları olan bütün sahil boyunu alıp eline geçirdi. Bu sayılanlar dışında [atalarımız], Ankara, Kayseri, Kastamonu, Canik, Bursa ve Çanakkale yörelerinde yaşayanları [her zaman] zaferler kazanan kılıçlarına boyun eğdirdiler. Sözün özü, Toros dağlarının bu [kuzey] tarafında yer alan ve Çukurova’dan Karadeniz’e kadar olan [eski] beylikler ile “Aşağı Asya [Asya-yı Zir]” diye adlandırılan bölgeyi sahilleriyle birlikte bütünüyle kendilerine bağladılar; Bursa’yı yeni devletlerine merkez ve karargâh seçtiler.

Başlangıçta pek azları Çanakkale Boğazı’ndan karşı sahile geçebildiler. [Bu sırada] Deniz güçleri yeterli olmadığı için savaşarak Rumeli’ye geçmeleri [ve oraya yerleşmeleri] mümkün olamıyordu. [Hâlbuki] Rumlar denizde açık bir üstünlüğe sahip idiler. Bununla birlikte, işlerine geldiği, kendilerine kâr sağladığı ve geçiş yollarını açmaya bir vesile olduğu için başlangıçta korsanlık ve akıncılık faaliyetleri ile yetindiler.

Avrupa kıtasına ilk önce geçenler, Gelibolu yarımadasının ince uzantısı üzerinde bulunan “Helli”nin mezarı önündeki dağın tepesini ve tepedeki hisarı kısmen savaş kısmen de

hile ile elde ettiler. Burasını harekât üssü yaparak akın ve saldırılarını sürdürdüler. Daha sonra yavaş yavaş ilerleyerek [bu bölgede] gündün güne çoğaldılar. Civarda bulunan kalelerin kimisini zorla, kimisini hile ile ele geçirip buralara hâkim olduktan sonra ovalara inmeye başladılar; [bu sırada] herhangi bir engel ve zorlukla karşılaşmadan köyleri ve nahiyeleri ele geçirip yağmalar, kalelerin surlarını tahrip ederlerdi. Sözün kısası, canları pahasına gerçekleştirdikleri hücumlar sonucunda kısa bir süre içerisinde Trakya ve Makedonya ülkelerini, Tuna sahillerinde ve daha içerilerde yerleşmiş olan Bulgar, Arnavut, Sırp, Yunan ve benzeri gibi pek çok ulusu hâkimiyetleri altına alıp büyük kaleleri, sahillerde ve içerilerdeki birçok büyük şehri yönetimlerine dâhil ettiler. Bunları ayrıntılı olarak saymayı gerekli görmeyip kısaca, Tuna Nehri'nin ağzından Sava suyu ile birleştiği yere kadar iç bölgeleri, Tuna, Dalmaçlar ve Sava'nın bu tarafındaki Macar ve Arnavut topraklarından Adriyatik Denizi'ne kadar güneye doğru uzanan geniş bir coğrafi alanı ülkelerine katıp halkını, devletlerine vergi verir hâle getirdiklerini söylemekle yetineceğim. Bu Adriyatik Denizi sahillerinde henüz fethedilmemiş olarak sadece on bin stadion [bir stadion= 185,4 m] büyüklüğündeki Mora kıyıları kalmıştır.

Ey Tecrübeli Yiğitler! Ey Şanlı Delikanlılar!

Bu büyük fetihlerin kolaylıkla ve lafla gerçekleştirilmediğini çok iyi bilirsiniz. Çabalamadan başarı elde edilir mi? Canını feda etmeyi göze almayan âşık amacına ulaşabilir mi? Birçok kanlar döküldü [birçok canlar verildi], birçok yaralanmalar oldu, birçok yetim ve öksüzün yash gözlerinden yaşlar aktı,

birçok ağlama ve inlemeler gökyüzünün yükseklerine ulaştı, birçok alınmaz denilen kaleler alındı, birçok derin dereler, coşkun ve geçit vermez ırmaklar geçildi, birçok yalçın kayalıklar arasında geçit yerleri oluşturuldu, yüce dağlar aşıldı. Birçok gece uykusuz, birçok günler dinlenmeden geçildi, birçok zorluk ve tehlikeler atlatıldı. İşte atalarımız [böylece] her türlü tahmin ve düşüncenin üzerinde olarak pek çok sıkıntı ve zorluğu göze aldılar, tahammül ettiler. Karşılarına çıkan güçlü ve inatçı düşman kuvvetlerini püskürttüler, göğüslerine dayanan mızrakları kırdılar. Büyük ve dalgalanan sancaklarını baş aşığı eğdiler. Korku ve endişe, ihmal ve gevşeklik nedir bilmediler. Talihin yüzlerine gülmediği zamanlarda bile, kesinlikle gelecek konusunda ümitsizliğe kapılmadılar, düşmanı karşısında galip gelene kadar başları dik durdular. Kendileri için küçük görünen her işe hemen sarıldılar, bir şeyi elde etmek istediklerinde savaş yolculuklarının güçlükleri ve mesafe uzaklığı onlar için engel oluşturmazdı, kendilerine ve yüce hedeflerine güven ve bağlılıkları üst düzeyde idi. Kazandıklarını yeterli görmez, daima yeni hedeflere ulaşmayı isterler, [bu enerji ile] hiç yerlerinde duramaz, cihat konusunda yeteneklerini zorlarlar, türlü türlü zorluklara katlanırlardı. Herhangi bir olumsuzlukla karşılaştıklarında bundan etkilenip üzüntüye kapılmaz; başarı hâlinde de aşırı derecede sevinmezlerdi. Bu ölçülü faaliyet ve tutumları sayesinde şanlı bir devlet kurdular, kahramanlık ve heybetlerini göklere ulaştırdılar. Adalet, gayret ve yüce bir yönetimin nasıl olması gerektiğini bütün dünyaya gösterdiler. Barışta ve savaşta, yönetim ve ülkenin korunması alanında fevkalade işler gerçekleştirdiler. Can, mal, silah, gemi ve bütün varlıklarını feda ederek bizlere her yönden yüce ve mükemmel bir devlet bıraktılar.

Bütün bunlardan sonra bizlere düşen nedir? İsrâfçı mirasyediler gibi elimizdeki mülkü çürütecek miyiz? Atalarımızın güzel eserlerini mahv ve yok mu edeceğiz? Hayır! Asla ve kesinlikle! Bunca üstünlük ve yetenekle hiçbir yerde mağlup olmayarak kazandığımız nam ve şöhreti [daha da] yüceltmeye çalışacağız. Atalarımıza layık nesiller olduğumuzu göstereceğiz, onların yolunu izleyerek ruhlarını şad edeceğiz. Bizim, atalarımıza layık olamayacağımızı bekleyenler pek düşüncesizdir; bizlerden tembellik ve değer bilmezlik umanlar ahmaktır. Öyleyse bu düşüncesiz ve ahmaklara, çok yanıldıklarını gösterelim. ■■

Kaynak: Mahmut Ak-Fehamet'in Başar, İstanbul'un Fetih Günüllüğü, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2010.

Osmanlı Dâhileri

İBRAHİM

MÜTEFERRİKA

OSMANLI RESMÎ MATBAASININ
KURUCUSU, YAZAR, EDİTÖR,
REDAKTÖR, MÜTERCİM,
TARİHÇİ, DİLBİLİMCİ,
GRAFİKER, HARİTACI

DAHİLİK ANALİZİ

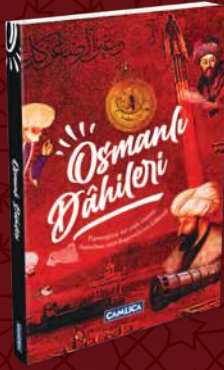
İlmî bilginin geniş kitlelere ulaştırılması ihtiyacı vardı. Bunu görüp fark eden ve Osmanlı'nın ilk resmî matbaasını kuran İbrahim Müteferrika'dır. "Sözel-Dilbilimsel" zekâsının üstünlüğünü editör, redaktör, mütercim, tarihçi, dilbilimci olmasından anlamak mümkündür. "Mantık-Matematik" zekâsındaki üstünlüğü ile mekanik düşünebilmiş bir girişimcidir. Matbaayı ve kâğıt fabrikasını kurmuş, aktif olarak kullanıp yeni eserler üretmiştir. "Görsel-Mekânsal" zekâsının üstün potansiyelini kullanarak haritacılık ve grafik sanatının öncüsü olmuş, basımlarda görsel malzemeleri sıkça kullanmıştır.

ÇOK YÖNLÜ BİR DEHA (HEZARFEN/BİN FEN SAHİBİ)

İbrahim Müteferrika, Osmanlı resmî matbaasının kurucusu, harf dökümcüsü, ilk basma haritalar, ilk resimli kitap, ilk vak'anüvîs tarihleri, ilk basma kataloglar, ilk kâğıt fabrikası müessisi, lügat yayıncısı, bugünkü terimlerle ilk editör, redaktör ve Türk grafik sanatının öncüsüdür. Aynı zamanda iyi bir yazar, mütercim, diplomat, haritacı, coğrafyacı, tarihçi, dilbilimci, naşir, siyasî düşünür ve çalışmalarıyla kendisinden sonra gelenlerin ufkunu açan bir bilim insanıdır.

YALOVA'DA İLK KÂĞIT FABRİKASINI KURUYOR

Yalova'da kurulan ilk kâğıt kârhanesinin/imalathanesinin (fabrikasının) kurucusudur..

Detaylı bilgi için
QR kodu okutarak
kitaba ulaşabilirsiniz.

OSMANLI RESMÎ MATBAASININ KURUCUSU

İbrahim Müteferrika'nın kültür tarihimize yaptığı en büyük hizmeti, matbaacılığıdır. Müteferrika'nın matbaayı kurmadan önce 1718'de bir harita matbaası kurmak için izin aldığı yönünde bilgiler bulunur. 1719 tarihli Marmara Denizi haritasının klişesinin mevcudiyeti de onun harita basmak için bir tezgâh kurduğunu gösterir. 1727'de İbrahim Müteferrika ile sadâret mektûbî halifelerinden Yirmisekiz Çelebizade Mehmed Said Efendi'ye, Sultan Üçüncü Ahmed'in fermanı ve Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullah Efendi'nin fetvası ile ilk Türk matbaasını kurma izni verilir. Matbaanın ilk kitabı, *Vankulu Lügati* adıyla geçen *Sihâhu'l-Cevherî* tercümesidir.

MÜTEFERRİKA MATBAASI

Basmacı İbrahim, öncülük ettiği basımevi dolayısıyla ve tabii olarak ilk editör, redaktör, musahhih ve grafiker olarak vasıflandırılabilir. Basmacı İbrahim, ilk matbaa kurucusu ve yayımcısıdır. Müteferrika Matbaası sadece Osmanlı tarihinin değil, İslâm tarihinin ilk resmî matbaası; Basmacı İbrahim de Osmanlı ve İslâm tarihinin ilk matbaacısıdır.

YAZAR, MÜTERCİM, HARİTACI

Basmacı İbrahim Efendi, 1747'deki vefatına kadar yaklaşık yarım asır, yazı hayatının içinde bulunur. Bu zaman diliminde telif, tercüme, istinsah ettiği ve katkıda bulunduğu eserler yanında birçok harita yayımlamıştır. Telif eser olarak ilk neşrettiği çalışması *Risâle-i İslâmiyye*'dir. 1710'da yazdığı bu eserinde, niçin Müslüman olduğunu izah eder. Ayrıca İslâmiyet'in son hak din olduğunu, Yahudilik ve Hıristiyanlığın tahrifata uğradığını anlatır.

*Enbiyâ vü evliyâyâ istinâdum var benim
Lûtf-i Hakk'dandır hemân ümmîd-i feth u nusretüm*

Fatih Sultan Mehmed/Avnî

*Benim, peygamberlere ve Allah'ın velî kullarına istinâdım vardır (onlara sırtımı dayadım).
Fetih ve zafer ümidim, Cenab-ı Hakk'ın lütfündandır.*

*Procession of Nine Kings,
London May 20th 1910*

BİR CENAZE DOKUZ KRAL

Krallar geçidine hoş geldiniz. Bu alaya vesile olan hadise; Birleşik Krallık tacının sahibi VII. Edward'ın cenaze töreni... Akrabalarına son vazifelerini yapmak için Londra'ya gelmişti krallar. Evet, şaşırtıcı ama resimdeki tüm imparatorların uzaktan yakından VII. Edward ile akrabalık bağları vardı.

ânın hikâ- yesi

TUNA SER

آنک چکاییری

Zira Avrupa hanedanlarıyla kurduğu akrabalık sebebiyle VII. Edward'a "Avrupa'nın Amcası" deniyordu. Bazı krallar onun yeğeni, bazıları da kuzeniydi. 20 Mayıs 1910 Cuma günü gerçekleşen cenaze alayı, bir anlamda Avrupa Birliği toplantısı gibiydi.

Bu tarihten yaklaşık 4 yıl sonra Birinci Dünya Savaşı çıkacak ve akrabalar birbiriyle savaşacaktı...

(Konu ile alakalı daha ayrıntılı bilgiyi Yedikita Dergisi 161. sayısındaki (Ocak 2022) "Kuzenlerin Savaşı" makalesinden okuyabilirsiniz.)

Hangi Zerrin?

Şair Nâbî, Sultan Üçüncü Ahmed'in çocukluk çağlarında arkadaşı ve sırdaşı olmuş, yirmi sene kadar onun yanında bulunmuştur. Nâbî, Münşeât'ında geçen mektubunda sultana ait bir hatırasını şöyle nakleder:

Sultan Üçüncü Ahmed Han, henüz dört yaşlarında idiler. Bir gün Karaağaç bahçesinde merhum Sultan Dördüncü Mehmed Han'ın huzurundan dışarı çıkıp, bahçe tarafına doğru gidiyordum. Meğer o anda şevketli efendimiz şehzâde Ahmed Han, çiçek bahçesinde oynamaya çıkmışlar. Merhum Bozoklu Mustafa Paşa, silahdar ağa idi. Şehzâde onun ellerine yapışıp, yanlarında bulunan dört beş küçük siyahi musahipçikleriyle çiçek bahçesinde gezinirken, beni uzaktan görüp: "Gel efendi!" diye davet etti. Hızlıca yanına vardım, oturmamı emrettiler. Çakılların üzerinde saadetli huzurlarında oturduğumda çiçeklerin ekili olduğu yerden bir zerrin (fulya) koparıp elleriyle fakirane sarığıma yerleştirdiler. Şöyle latife ettim: "Efendim! Bu çiçeğin ismi gerçi zerrindir. Ama zerrin, altın demektir. Şehzâdelerin ihsan edeceği öbür zerrindir." dedim. "İnşallah onu da veririm." diye vadettiler. Silahdar Mustafa Paşa dedi ki:

"Efendi, Allah ömür versin! Bu efendimizden görülen kerametler ve garip haller hesapsızdır. Hatta bu kadar insan geçerken birisi ile alâkadar olmayıp bu iltifatı bilhassa size yapması, değerini bilmeleri dahi Allah indinden tam bir keramet olduğu açıktır. İnşallah, benden sana müjde! Bu efendimizin büyük lütfuna kavuşursunuz." diye müjdelediler. Sultan Üçüncü Ahmed, tahta geçtiğinde vaadini hatırlamış, Nâbî'ye bir kese içinde şahsî hazinesinden yüklü miktarda altın göndermiştir.

BİLİYOR MUYDUNUZ?

**İmam-ı Âzam
Hazretleri'nin
lakabı "Ebû
Hanife" isminin
Hakk ehlinin, yani
bâtıldan kaçıp
hakka koşanların
babası demek
olduğunu; yoksa
Hanife isminde
bir kızı olup da
onunla künyelenmiş
olmadığını...**

Yüzsuyu

“Yüzsuyu” deyimi mecazen şeref, haysiyet, itibar, namus manalarına gelir. Günümüzde, onurunu sarsacak kadar yalvarmak manasında “yüzsuyu dökmek” şeklinde yaygınlaşmıştır. “Yüzü suyu hürmetine” olarak da kullanılan ifade, 11. yüzyıl kaynaklarında “yüzi suvluk tutmak (yüzü sulu tutmak)” şeklinde, şerefli olmak manasında kullanılır. Yusuf Has Hacib’in *Kutadgu Bilig*’inde, yüzsuyu deyimi yüz suwı-yüz, suwlan-yüz, suwlug şekillerinde görülmektedir. Yusuf Has Hacib, 1069’da tamamlayıp Karahanlı hükümdarına sunduğu eserinde, bu deyimde şu şekilde yer verir:

*“Yüzün tutçı suwlug tutaym tese
Tilin sözleme sözni yalğan usa”*

(Daima şerefli ve haysiyetli olayım dersin/Dilin yalan söz söylemesin)

LEZİZ ESER

Yahya Kemal, öğleüstü Abdullah Efendi Lokantası’nda büyük bir iştahla yemek listesini gözden geçiriyordu: Tatar böreği, iç pilav, zeytinyağlı enginar, kuzu çevirme, yoğurtlu kebab, badem tatlısı, kaymaklı baklava... Şair iştahlı iştahlı, sofraya arkadaşlarına listeyi gösterdi:

“İşte, Türkçede okumaya doyamadığım en leziz eser!..”

İki Misal

Edebiyat muallimi geçinen bir cahil, bir mecliste edebiyata ve edebiyat kitaplarına dair birtakım görüşler beyan ederek nihayet, anlattığı “haşv-i melih” (konuşmaya anlam katması için söylenen ziyade söz) ve “haşv-i kabih”a (söze çirkinlik veren fazlalık) birer misal bulmak için başını elleri arasına alıp birkaç dakika düşünceye dalmış. Orada bulunanlardan Mahmut Kemal Bey şöyle demiş:

“Efendi! Niçin düşünüyorsunuz? Bir saatten beri söylediğiniz sözlerin hepsi, haşv-i kabîha, bizim sükûtumuz da haşv-i melîha pek güzel bir misal teşkil eder!”

İstanbullu Olmak

Büyük şehirler, hele payitaht İstanbul, halkını kendisine layık olmak üzere terbiye eder, onları muayyen kalıplara sokardı. Buraya gelen, zamanla kendisini bu kültüre uymaya mecbur hissederdi. Özellikle İstanbullu olmak bir meziyetti..

1- İstanbul kültürünü şahsında toplamış kişiler, örnek şahsiyetlerdi. Moda tabirle “rol model”diler. Kültürlü ve terbiyeli, güler yüzlü ve kibardılar. Müsamahakâr, mütevazı, haysiyetine düşküdüler. Herkese iyilik etmek isterlerdi. Kimseye yük olmaz, bilakis yük çekerlerdi. Kimse incinmesin diye çırpınırlardı. Ruhları, “evvela siz, sonra yine siz” esasına dayalı tasavvuf kültürüyle yoğrulmuş insanlardı. Halk, böyle kişilere ne ad verirdi?..

- a-İstanbul Edîbi
- b-İstanbul Efendisi
- c-İstanbul Kabadayısı
- d-İstanbul Bebesi

2- İstanbullunun kendine has deyimleri, tarifleri vardır. Meselâ, Mekke demezler; Mekke-i Mükerrreme derlerdi. Medine demezler; Medine-i Münevvere derlerdi. Şam ve Kudüs’ü “şerif” sıfatını eklemekten anmazlardı. Beyazıt Camii’nde değil, Bayezid Cami-i Şerifi’nde namaz kılarlardı. Eyüp’e değil, Eyüp Sultan’a giderlerdi. Peki İstanbul boğazını ne diye anarlardı?..

- a-Nân-ı Lezîz
- b-Bahrî Tazîz
- c-Nehr-i Azîz
- d-Şehr-i Mezîz

3- Eski İstanbul kültüründe ölmek, “yok olmak” anlamına gelmez. Bu nedenle bir İstanbul beyefendisi cenaze sahibine karşı “öldü” veya “vefat etti” diyemezdi. Ne derdi?..

- a-Rahmet denizine daldı.
- b-Hayat memurluğundan azledildi.
- c-Gül bahçelerine doğru yola çıktı.
- d-Hepsi

4- Eski Osmanlı nâzırlarından Raşid Bey, Galatasaray’da ortaokul ikinci sınıfta tarih derslerine girerdi. Konuları çok güzel anlatmasıyla tanınmıştı. Bir gün, dersin ortasında âniden kürsüden inerek sınıfı terk eder. Çocuklar “Hocam niçin gidiyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?..” diye arkasından koşuştururlar. Hoca durup eliyle sınıfı göstererek “Ben buraya Galatasaray efendilerine ders vermeye geliyorum. Tulumbacılarla işim yoktur!..” der. Hocayı bu kadar sinirlendiren ve bu lafi söyleten ne olmuştu?..

- a-Bir öğrenci parmak çıtlatmıştı.
- c-Bir öğrenci burnunu karıştırmıştı.
- d-Bir öğrenci gerine gerine esnemmişti.
- e-Bir öğrenci uyuyakalmıştı.

5- Eski İstanbulluların çok sevdikleri, çok kullandıkları üç kelime vardır. Birincisi, “efendim”dir. Birine hitap ederken günde bin defa olsa da kullanırlardı. İkincisi, “teşekkür ederim”dir. Çünkü onlar, “İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a şükretmemiş gibi olur.” mealindeki hadîs-i şerifi bilirdiler. Üçüncüsü “estağfirullah”tır. Birisine övücü laf ettiğinizde hemen “estağfirullah efendim” diye karşılık verirdi. Bunlar, çok kullandıkları kelimelerdir. Bir de kullanmaktan hiç hoşlanmadıkları bir kelime vardı. Sizce ne olabilir?..

- a-Hayır
- b-Asla
- c-Ben
- d-Yok

6- İstanbul’a has ilginç bir Türkçe vardı. Birine “Eviniz hangi semtte?..” demek çok ayıptı. “Devlethâneleri” yahut “saadethâneleri” denirdi. Kendi evi için “Bizim ev Fatih’te” diyen, Ahmet Cevdet Paşa’nın ifadesiyle “kaba” konuşmuş olurdu. Kibar bir İstanbullu “Fakirhâne Fatih’te” derdi. Bu kibar İstanbullu, ışığı yakmaz, uyandırır; söndürmez, dinlendirirdi. Gelelim sorumuza; “Yemek yiyelim.” demezdi de ne derdi?..

- a-Lokma edelim
- b-Tıkınalım
- c-Lüpletelim
- d-Gagalayalım

7- Son devrin kendine mahsus şahsiyetlerinden bir bey vardı. Bürokratik yapmış; kıymetli eserler kaleme almıştı. Çok kültürlü, hoşsohbet, terbiyeli, dindar, mütevazı, hatır gönül tanır bir zât olarak bilinirdi. Ama bir huyu vardı ki, çok asabi ve biraz da kendini beğenmişti. Kızdı mı, kimseyi gözü görmezdi. Bu sebeple, zamanın şairlerinden biri onunla ilgili olarak “Hezâr gıpta o devr-i kadîm efendisine” (O eski zaman efendisine binlerce kere gıpta etmeli) der. “İstanbul efendisi” tabiri kullanmaktan özellikle kaçır. Kimmiş bu “devr-i kadîm” kişi?..

- a-Pazarola Hasan Bey (?-1922)
- b-İbnülemin Mahmud Kemal Bey (1871-1957)
- c-Borazan Tefvik Bey (1877-1927)
- d-Sergüzeşt-i Ali Bey (?)

8- Rivayet olunur ki, Boğaz hattında çalışan vapurun, varış yerine sürekli geç ulaştığını öğrenen Şirket-i Hayriye Müdürü Hüseyin Haki Bey, vapur kaptanını hesaba çeker. Aldığı cevap şu olur: “Zerzevat, haşerat ve teşrifat yüzünden gecikiyoruz.” Müdür Bey şaşkınlıkla “Bu ne demek oluyor?..” diye sorunca Kaptan şöyle anlatır: “Efendim, Çengelköy’de çok güzel zerzevat (sebze) yetişir. Ahali bunları vapura yükleyene kadar hayli zaman geçiyor. Kuzguncuk’ta ise toplama insan çok... Semt halkı bunlara ‘haşerat’ diyorlar. Onlar da kavga gürlütü etmeden vapura binmiyorlar. Ancak en büyük gecikme teşrifatta yaşanıyor. Zira o kadar nazik ve kibarlar ki, vapura binerlerken herkes birbirlerine ‘Buyurunuz efendim, önden buyurunuz canım efendim!’ diye kenara çekiliyor.” Kaptanın yakındığı teşrifatçı semt neresidir?..

- a-Beykoz
- b-Emirgan
- c-Beylerbeyi
- d-Bebek

9- Bundan 30 sene kadar önce Türkiye’den Suriye’ye giden biri, Şam’ın meşhur Hamidiye çarşısında gezinirken manifaturacının “Akmişâ İstanbulî” diye bağırarak malını sattığını görür. Yanına yaklaşarak, “Beyefendi, Şam’ın tatlısından başka kumaşları da meşhurdur. Hâl böyleyken İstanbul kumaşını satıyorsun?..” diye sorar. Adamcağız önce şaşırır da sonra izah eder. Meğer sebebi ne imiş?..

- a-İstanbul’da imal edilmiş kumaşlar
- b-İstanbul’a lâyık kumaşlar
- c-İstanbul’a gönderilecek kumaşlar
- d-İstanbul desenli kumaşlar

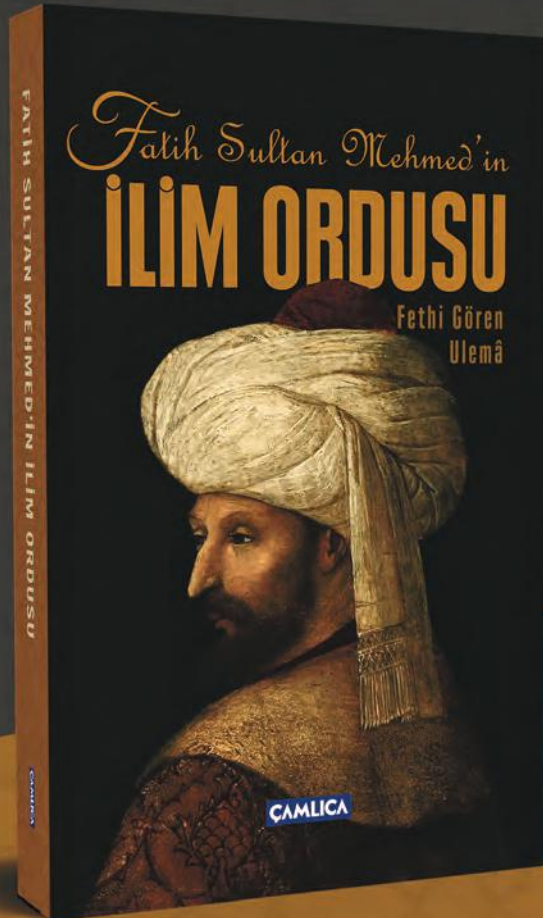
10- Aynı kişi; Kahire’de, Ezher yakınındaki meşhur Hân-ı Halil’de, öğrencilerle sohbet ederken birisinin “Vallâhi eş şahs İstanbulî” dediğini duyar. “Benden başka İstanbullu kim var?..” diye düşünür. Oysa bahsedilen kişi, İstanbullu falan değildir. Neden böyle demiş olabilir?..

- a-Kibar ve saygılı olduğu için
- b-Terbiyeli gördüğü için
- c-Kültürlü, ilim irfan sahibi olduğunu anladığı için
- d-Hepsi

Fethin rûhu, ilmin gücü

Onlar, İstanbul'un fethi sabahı, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) müjdesine mazhar olmuş ordu ile padişahın sancağı gölgesinde surlardan içeri girdiler.

Okuttukları talebeler ve telif ettikleri kitaplarla, dîn-i celîl-i İslâm'a hizmet etmek için var güçleriyle çalıştılar.

ÇAMLICA
camlicabasim.com

Reklamsız
Kişiselleştirilebilir
Yeni Bir Okuma
Deneyimi

Kolayca Erişin Keyifle Okuyun

Yedikita dergisi,
her ay dijital kütüphane uygulamasında.

Uygulamadan nasıl faydalanabiliriz?

- ▶ İlk önce dijital.camlicakitap.com adresine girip üyelik hesabı oluşturun.
- ▶ Okumak istediğiniz içeriği veya aboneliği satın alın.
- ▶ Çamlıca Kitap mobil uygulamasını telefon ya da tabletinize indirin.
- ▶ Web sitesindeki üyelik hesabınız ile uygulamaya giriş yapın.
- ▶ Satın aldığınız içerikler hesabınıza otomatik olarak tanımlanacaktır.

*Şimdi istediğiniz makaleyi, dilediğiniz yerde okumaya başlayabilirsiniz.

Uygulamayı sevdiğinizinize tavsiye etmeyi unutmayın. İyi okumalar.

